

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA U PODGORICI

IZBORNI SISTEMI

DR ZLATKO VUJOVIĆ

VIII predavanje

Izborne jedinice; Gerrymander / problemi izborne geografije;
Prohibitivna klauzula i njeni efekti; Uticaj magnitude izborne
jedinice na index i devijaciju proporcionalnost

IZBORNE JEDINICE I PROBLEMI IZBORNE GEOGRAFIJE

- Izborna jedinica:
 - district /okrug - SAD/;
 - riding /srez - Kanada/;
 - circonscription /okrug - Francuska/;
 - electorate /izborna jedinica - Australija i N. Zeland/;
 - division (administrativni okrug - V.Britanija)

IZBORNE JEDINICE I PROBLEMI IZBORNE GEOGRAFIJE

- Uticaj veličine izborne jedinice na partijski system
- Karakter i veličina izborne jedinice kao polazna osnova za analizu izbornih metoda. Različiti staovi Nolena u odnosu na stavove Jovanovića, Ferera i Rusoa

IZBORNE JEDINICE I PROBLEMI IZBORNE GEOGRAFIJE

Mađarska

- U pogledu više nivoa izbornih jedinica karakterističan je i izborni sistem Mađarske, koji poznaje tri tipa izbornih jedinica:
 - 1) jednočlane - uninominalne;
 - 2) teritorijalne izborne okruge,
 - 3) izborna jedinica na nivou zemlje.

NAČINI RJEŠAVANJA PITANJA IZBORNE GEOMETRIJE

- Izborne geometrije najčešće se rješavaju na način što se:
- poštuju već postojeće podjele u administrativne ili sudske svrhe, ili se
- formiraju nove jedinice isključivo za potrebe izbora uzimajući u obzir socio-ekonomsku i druge, za politiku relevantne strukture društva, kao npr. u Australiji do 1974. godine, odnos ruralnog i urbanog stanovništva.
- Australija : Ovlašćenim "crtачima" granica izbornih jedinica (electorata) eksplicito je naređeno da obezbijede takve granice koje će ruralnim područjima dati 20 % manje elektora nego urbanim.

KNJAŽEVINA CRNA GORA

- Crna Gora je bila podijeljena na 10 oblasti (Katunska, Riječko-Lješanska, Primorsko-Crmnička, Zetska, Brdska, Nikšićka, Vučedolska, Durmitorska, Moračko-Rovačka i Vasojevička) i 56 kapetanija.
- Svakoj kapetaniji pripadao je po jedan poslanik, a tako i oblasnim varošima Cetinju, Nikšiću, Podgorici, Kolašinu i Baru kao i varoši Ulcinj. Ostale varoši i varošice birale su zajedno sa kapetanijama kojima pripadaju.
- Poslanički mandat je bio slobodan

ODREĐIVANJE BROJA MANDATA U IZBORNOJ JEDINICI

- U sistemima gdje postoji veći broj izbornih jedinica:
 - unaprijed se zakonskim aktom utvrđuje ili broj stanovnika ili evidentiranih birača na koji dolazi jedan poslanik ili se, pak,
 - unaprijed utvrdi ukupan broj sjedišta u parlamentu pa se tek nakon toga pristupa izračunavanju broja mandata po pojedinoj izbornoj jedinici,
 - Postoji i treća mogućnost po kojoj se uoči izbora ne zna ni koliko mandata pripada pojedinoj izbornoj jedinici niti koliko će sjedišta imati budući parlament. U tom slučaju oba ova parametra zavisice od broja palih glasova, odnosno unaprijed utvrđene "cijene" poslaničkog mandata.

HAMILTONOVA METODA

- U slučaju kad je unaprijed poznat broj poslaničkih mjesta, "najpravednija,, od niza mogućih je tzv. **Hamiltonova metoda**

- Ona se matematički može izraziti jednačinom:

- $$m = M \times s / S;$$

- pri čemu:

- m - predstavlja broj mandata po izbornoj jedinici;
- M - ukupan broj parlamentarnih mandata (alociranih proporcionalno ukupnom broju stanovnika izborne jedinice,
- s - ukupan broj stanovnika u izbornoj jedinici, i
- S - ukupan broj stanovnika svih izbornih jedinica.

LIMIT U TRAJANJU VAŽNOSTI GRANICA IZBORNIH JEDINICA

- Limit u trajanju važnosti granica izbornih jedinica koje varira od 5 godina na Novom Zelandu do 15 godina u Velikoj Britaniji (Boundary Commission - od 1947. godine četiri stalne komisije za Englesku, Škotsku, Vels i Sjevernu Irsku;
- posljednje izmjene granica i broja izbornih jedinica učinjene su polovinom 1995. godine, tako da ih je umjesto ranije 651 u izborima 1997. godine bilo 659, pri čemu samo u 194 izborna okruga - divisiona nije došlo do pomijeranja granica iz razloga što su ostale na novoustanovljenoj prosječnoj veličini od 69.000 stanovnika).
- U SAD se to čini nakon desetogodišnjih popisa stanovništva, a Francuska je jedina velika demokratska zemlja koja ima jednočlane izborne jedinice i nema utvrđen vremenski redosljed njihove redistribucije.
- Kao i u SAD, maksimalni interval od 10 godina u kome se mora izvršiti prekompozicija izbornih jedinica (Redistricting) bio je propisan i u Australiji, Belgiji, Kanadi i Indiji, dok u Irskoj se to mora učiniti u roku od 12 godina. (Batler, 1981:12-19)
- U Italiji, ovom problemu se ne posvećuje posebna pažnja. Granice određene vladinim dekretom (marta 1946. godine), i to, kako konstatuje C. Seton - Watson (1983:121), "bez vidljivog razloga" granice izbornih jedinica nijesu mijenjane, iako se nerijetko ne poklapaju sa provincijskim i regionalnim granicama.

IZBORNE JEDINICE U IZBORNOM SISTEMU CRNE GORE; CRNA GORA – JEDNA ILI DVIJE IZBORNE JEDINICE

- Tekst odredbi člana 118 je glasio:
- Prvi naredni izbori za poslanike u Skupštinu Republike Crne Gore obaviće se u Republici kao jedinstvenoj izbornoj jedinici u kojoj će se pet poslanika, od ukupnog broja poslanika, birati na biračkim mjestima određenim posebnom odlukom Skupštine Republike.
- Potvrđene i proglašene izborne liste ravnopravno učestvuju na svim biračkim mjestima u Republici kao jedinstvenoj izbornoj jedinici.
- Na biračkim mjestima koja su utvrđena posebnom odlukom Skupštine Republike u raspodjeli mandata učestvuju samo izborne liste koje su dobile najmanje 3% glasova od ukupnog broja birača koji su glasali na tim biračkim mjestima.
- Izbornoj listi koja ispuni uslov za učestvovanje u raspodjeli mandata na biračkim mjestima koja su utvrđena posebnom odlukom Skupštine Republike, u konačnoj raspodjeli mandata dodaju se glasovi birača koje je ta lista dobila na drugim biračkim mjestima u Republici, pod uslovom da na tim biračkim mjestima ne učestvuje u raspodjeli mandata.
- Glasovi koje je dobila izborna lista, a koja s obzirom na broj dobijenih glasova, ne učestvuje u raspodjeli mandata na biračkim mjestima utvrđenim posebnom odlukom Skupštine Republike, dodaju se glasovima koje je ta lista dobila na drugim biračkim mjestima u Republici, pod uslovom da na tim biračkim mjestima učestvuje u raspodjeli mandata.
- Raspodjela mandata iz stava 1 ovog člana vrši se u skladu sa članom 95 ovog zakona. (Riječ je o primjeni d'Ont-ove formule u raspodjeli poslaničkih mjesta; prim. V.P.)